

Col·legi de Notaris de Catalunya

PREMI PUIG SALELLAS
Edició 2013

ARTICLES SELECCIONATS

ROBERT FOLLIA I CAMPS

Col·lecció
PREMI PUIG SALELLAS
2014

Marcial Pons

MADRID | BARCELONA | BUENOS AIRES | SÃO PAULO
2014

Sumari

	Pág.
ROBERT FOLLIA: L'HOME, EL JURISTA, EL NOTARI , <i>pel Dr. Joan Egea Fernández</i>	19

EL GRAN TEATRE DEL LICEU

EL GRAN TEATRE DEL LICEU. ESTUDI JURÍDIC D'UNA INSTITUCIÓ GENUÏNAMENT BARCELONINA	31
I. PRESENTACIÓ DEL TEMA	31
II. LA HISTÒRIA DE LA FORMACIÓ DEL LICEU	32
A) Les primeres passes	32
B) Les Ordres de 6 de març i de 22 de maig de 1844.....	33
C) La recerca de capitals per a la construcció	36
D) L'acabament del Teatre i el naixement del Cercle	42
E) El naixement de la Societat de Propietaris. Escriptura de 1854	45
F) La consolidació de la Societat de Propietaris. L'escriptura de 1873	47
III. LES TITULARITATS.....	49
A) La Societat d'accionistes: la Societat del Gran Teatre del Liceu	49
B) El Conservatori Superior de Música.....	51
C) El Cercle del Liceu.....	52
IV. EL LICEU COM A INSTITUCIÓ.....	55
A) La forma associativa que té legalment	55
B) La forma de societat anònima que vol tenir	56
C) La forma de societat civil	57
D) La forma de servitud personal	59
E) Les possibles fórmules de la propietat horitzontal.....	60
F) La possibilitat de tornar a la forma de les societats anònimes.	61
V. CONCLUSIONS.....	63
VI. ANNEXOS.....	65

	Pág.
A) Cronologia del Liceu.....	65
B) Bibliografia.....	66
VII. LA NOVA ESTRUCTURA JURÍDICA DEL LICEU. ANNEX AL DISCURS D'INGRÉS.....	67

DRET CIVIL DE CATALUNYA

CUANDO ES UNIVERSAL EL ALBACEA. LA REVOCACIÓN DEL TESTAMENTO EN LA COMPILACIÓN. LA CLÁUSULA CODICILAR Y EL DERECHO TRANSITORIO. (COMENTARIOS A) LA SENTENCIA DE 29 DE SEPTIEMBRE DE 1971.....	73
I. ANTECEDENTES.....	73
A) Hechos. El testamento.....	73
B) El pleito	74
C) La Sentencia de Primera Instancia.....	75
II. SENTENCIA DE LA AUDIENCIA	76
III. MOTIVOS DEL RECURSO.....	77
IV. LA POSICIÓN DEL SUPREMO.....	78
V. LA SEGUNDA SENTENCIA	79
VI. COMENTARIO.....	80
VII. CUANDO ES UNIVERSAL EL ALBACEA	82
A) Antecedentes y criterios interpretativos	82
B) La figura en la Compilación	86
a) La Compilación.....	86
b) La doctrina	87
c) La práctica. Tendencias expansivas	87
d) La jurisprudencia.....	88
C) Conclusión.....	90
VIII. LA REVOCACIÓN DEL TESTAMENTO EN EL DERECHO CATALÁN.....	91
A) Notas generales.....	91
B) La revocación en el Código Civil.....	91
C) La revocación en la Compilación.....	93
a) Formas.....	93
b) Testamento perfecto	95
c) Disposiciones subsistentes en el testamento revocado.....	97
D) Conclusiones	98
IX. LA CLÁUSULA CODICILAR Y EL DERECHO TRANSITORIO	99
A) Notas generales e históricas.....	99
B) La Compilación.....	101
C) El problema en el Derecho transitorio	102

	Pág.
a) Generalidades.....	102
b) Naturaleza de las normas de la Compilación.....	103
c) Las disposiciones transitorias y su aplicación a la cláusula codicilar.....	104
D) Nuestra posición	106
X. APÉNDICE.....	108
NOVEDADES EN LA LEGISLACIÓN CIVIL DE CATALUNYA	113
I. INTRODUCCIÓN: LAS DOS FASES DE LA REFORMA	113
II. PRIMERA FASE: ADAPTACIÓN A LA CONSTITUCIÓN. LA LEY DE 1984.....	114
A) Proceso de su elaboración.....	114
B) Análisis del texto	117
a) Modificación del art. 1 y de las Disposiciones Finales	117
b) Supresión de las limitaciones por razón de nacimiento ...	120
1. Supresión de la incapacidad sucesoria de los hijos ile- gítimos	120
2. Igualación de los derechos de todos los hijos, cual- quiera que sea su nacimiento	121
3. Extensión del principio de libre investigación de la paternidad a toda suerte de hijos.....	122
4. Equiparación de todos los hijos respecto a la le- gítima.....	123
c) Supresión de las limitaciones por razón de sexo	124
1. Supresión del <i>Senatusconsultus Veleyano</i> y de la Au- téntica <i>Si qua mulier</i> (arts. 321 y 322 de la Compila- ción).....	124
2. Supresión de la obligación de dotar, o sea, de la dote obligatoria, y mantenimiento de la institución como voluntaria.....	125
d) Supresión de las limitaciones por razón de matrimonio... 1. Supresión de la <i>Ley Haec Edictali</i>	127
2. Supresión de la prohibición de donaciones entre cón- yuges	128
3. Nueva regulación de la presunción muciana	129
e) Otras modificaciones que se han introducido en la refor- ma citada y que no tienen relación con los principios an- teriormente expuestos.....	130
III. SEGUNDA FASE: NUEVA REGULACIÓN DE LA RESERVA BI- NUPCIAL Y DE LA SUCESIÓN <i>AB INTESTATO</i>	132
A) Proceso de elaboración del texto	132
B) Regulación de la reserva binupcial.....	133
a) Antecedentes	133

	Pág.
b) Análisis del texto. Novedades que comporta.....	134
c) Comentario.....	135
C) Regulación de la sucesión <i>ab intestato</i>	136
a) Antecedentes	136
b) Principios que la inspiran	137
c) Análisis del texto	137
d) Impugnación parcial de la Ley.....	140
IV. CONCLUSIÓN: OTROS PROYECTOS DE REFORMA	141
LOS RÉGIMENES ECONÓMICOS MATRIMONIALES EN EL CÓDIGO DE FAMILIA.....	143
I. INTRODUCCIÓN. LOS RÉGIMENES MATRIMONIALES.....	143
A) El régimen de separación de bienes como paradigma	143
B) Bosquejo histórico	144
C) Perspectiva de futuro.....	146
II. LOS RÉGIMENES MATRIMONIALES EN EL NUEVO CÓDIGO DE FAMILIA	147
A) Las novedades del Código	147
B) El régimen de separación de bienes en el Código.....	148
a) Regulación general	148
b) Correctivos legales	149
1. La antigua presunción muciana.....	149
2. Contribución a los gastos familiares (arts. 4.º a 8.º) ...	149
3. Disposición de la vivienda familiar	150
4. Compensación en caso de divorcio o separación.....	152
5. Derechos familiares viuales.....	152
c) Correctivos fruto de pacto	153
III. LOS OTROS RÉGIMENES DEL CÓDIGO DE FAMILIA	154
A) El régimen de participación en las ganancias.....	154
a) Origen y fundamento.....	154
b) Regulación.....	154
c) Problemas que acarrea la liquidación.....	155
B) La asociación de compras y mejoras.....	156
a) Origen y ámbito	156
b) Naturaleza jurídica	157
c) Regulación legal	158
C) <i>Lagermanament</i> o <i>pacte de mig per mig</i>	159
D) El pacto de <i>convinença</i> o <i>mitja guadanyeria</i>	160
E) El régimen de comunidad de bienes.....	160
a) Comunidad de tipo universal	160
b) Exclusiones	161
c) Régimen.....	162

	Pág.
IV. CONCLUSIONES	163
V. BIBLIOGRAFÍA SUMARIA.....	164
EL CODI CIVIL DE CATALUNYA.....	167
I. BREU RECORREGUT DEL LLARG CAMÍ CAP A L'ELABORACIÓ D'UN CODI.....	168
II. EL PER QUÈ D'UN CODI CIVIL I EL PER QUÈ D'UN CODI OBERT	171
III. L'ELABORACIÓ MATERIAL DEL CODI.....	173
IV. EL SIGNIFICAT DEL CODI.....	176
V. BREU ESTUDI DEL SEU CONTINGUT.....	177
A) El llibre primer. Disposicions generals.....	177
B) El llibre segon (en projecte). Relatiu a la persona i la família .	181
C) El llibre tercer (en projecte). Relatiu a les persones jurídiques	182
D) El llibre quart (en projecte). Relatiu a les successions	183
E) El llibre cinquè. Relatiu als drets reals.....	184
F) El llibre sisè. Relatiu a les obligacions i els contractes	185
ELS TRETS FONAMENTALS DEL DRET SUCCESSORI CATALÀ ACTUAL	187
I. PRESENTACIÓ.....	187
II. ELS PRINCIPIS DEL DRET SUCCESSORI	188
III. LA VIGÈNCIA ATENUADA DELS CLÀSSICS PRINCIPIS DEL DRET SUCCESSORI.....	191
A) La necessitat de la institució d'hereu.....	191
B) La universalitat del títol d'hereu	193
C) La incompatibilitat dels títols successoris	195
D) La prevalença del títol voluntari	198
E) La perdurabilitat del títol successori	199
F) El principi d'indivisibilitat de l'acceptació i de la repudiació d'una herència.....	200
IV. LA PLENA VIGÈNCIA DE LA LLIBERTAT DE TESTAR I L'AFEBLIMENT PROGRESSIU DE LA LLEGÍTIMA	201
V. L'ACCEPTACIÓ DELS PRINCIPIS SOCIALS MÉS MODERNS.....	206
VI. LA MODERNITZACIÓ DEL DRET CATALÀ. DEL PAIRALISME A L'EMPRESA. UNES PASSES CAP A LA LLIBERTAT I SEGURETAT DEL TRÀFIC	209
VII. EL RESPECTE A LA INSTITUCIÓ NOTARIAL	213
VIII. CONCLUSIÓ.....	216

	Pág.
ASPECTES PRINCIPALS DE LA REGULACIÓ DE LES FUNDACIONS EN EL LLIBRE III DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA	217
I. INTRODUCCIÓ.....	217
II. LES FUNDACIONS PÚBLIQUES	217
III. EL CONCEPTE DE FUNDACIÓ.....	218
IV. L'AUGMENT DE LA INTERVENCIÓ ADMINISTRATIVA	219
V. LES FUNDACIONS TEMPORALS	220
VI. ELEMENTS CONSTITUTIUS D'UNA FUNDACIÓ. CANVIS SIGNIFICATIUS.....	220
VII. EL PATRONAT. NOVETATS FONAMENTALS	222
VIII. DISPOSICIÓ I GRAVAMEN DE BÉNS	224
A) Consideracions generals.....	224
B) Règim actual	225
IX. CREACIÓ D'UN ÒRGAN DE GESTIÓ PER A LES GRANS FUNDACIONS	226
X. FONS ESPECIALS	227
XI. MODIFICACIONS ESTRUCTURALS.....	228
XII. DISSOLUCIÓ DE FUNDACIONS.....	229
XIII. ADAPTACIÓ DE LES FUNDACIONS EXISTENTS A LA NOVA LLEI	230
SIGNIFICAT I IMPORTÀNCIA DE LA COMPILACIÓ	231
I. INTRODUCCIÓ.....	231
II. LA SITUACIÓ DEL DRET CIVIL CATALÀ DESPRÉS DE LA GUERRA. L'ERM JURÍDIC CATALÀ	232
A) El Congrés jurídic de Saragossa	235
III. ESTUDI DE L'ELABORACIÓ DE LA COMPILACIÓ.....	237
IV. L'EFICÀCIA DE LA COMPILACIÓ	239
V. LA IMPORTÀNCIA I SIGNIFICAT DE LA COMPILACIÓ. EL SEU CONTINGUT.....	243
VI. LA COMPILACIÓ I EL NOTARIAT.....	247
EL NUEVO DERECHO DE FAMILIA EN CATALUNYA. ANÁLISIS DEL LIBRO II DE SU CÓDIGO CIVIL	249
I. INTRODUCCIÓ.....	249
II. EL LIBRO II DEL CÓDIGO CIVIL (DERECHO DE LA PERSONA Y FAMILIA).....	250

	Pág.
A) Su significado. Un poco de historia	250
B) Sus principios y características.....	252
III. ANÁLISIS DEL TEXTO	253
A) Título I. La persona física	253
a) Personalidad civil y capacidad.....	253
b) Autonomía de la persona en el ámbito de la salud.....	255
B) Título II. Instituciones de protección a la persona.....	255
a) Poderes en previsión de pérdida sobrevenida de capacidad	256
b) La autotutela o delación de la tutela hecha por uno mismo (222-4).....	257
c) Los patrimonios protegidos.....	257
d) La asistencia.....	258
e) La curatela.....	259
f) La guarda de hecho.....	260
g) La tutela.....	261
h) La declaración de desamparo	262
C) Título III. La familia	263
a) El nuevo concepto de familia	263
b) El matrimonio.....	264
1. Efectos personales.....	264
2. Efectos patrimoniales	265
3. Capítulos matrimoniales.....	266
4. Regímenes matrimoniales	267
c) Efectos de la nulidad, divorcio y separación judicial	268
d) Convivencia estable en pareja	269
1. Constitución y requisitos	269
2. Efectos	270
3. Extinción de la misma	271
4. Amplitud de la institución	271
e) La filiación	271
1. Filiación por naturaleza.....	272
2. Filiación adoptiva.....	273
f) Potestad parental	274
1. Significado actual.....	274
2. Ejercicio de la misma.....	274
3. Contenido	275
g) Alimentos de origen familiar.....	275
D) Título IV. Las relaciones convivenciales de ayuda mutua	276
a) Concepto.....	276
b) Requisitos.....	276
c) Regulación.....	276
d) Efectos en caso de extinción por fallecimiento de algún miembro.....	277
IV. CONSIDERACIONES FINALES	277

	Pág.
ALGUNES CONSIDERACIONS FONAMENTALS EN LA REGULACIÓ DE LES PARELLES DE FET	279
I. ORIGEN I CANVI DE FONAMENTACIÓ DE LA NORMATIVA	279
II. LES UNIONS ESTABLES DE PARELLA EN EL LLIBRE II DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA.....	280
III. EL FONAMENT DE LA PARELLA ESTABLE: LA CONVIVÈNCIA <i>MORE UXORI</i>	281
IV. EL PUNT DE CONNEXIÓ PER PODER AUTORITZAR L'ESCRIP-TURA	283
V. SOBRE LA POSSIBILITAT D'UNA ESCRITURA DE NEGACIÓ D'UNIÓ CONVIVENCIAL	287
VI. LA UNIÓ ESTABLE DE PARELLA I EL RÈGIM MATRIMONIAL.	288
VII. EL CONTINGUT DE L'ESCRITURA	291
VIII. COEXISTÈNCIA DEL PRINCIPI DE TERRITORIALITAT AMB L'ESTATUT PERSONAL.....	292
IX. REPERCUSIONS DE LA SENTÈNCIA DEL TC DE 23 D'ABRIL DE 2013	293

UNA INSTITUCIÓ JURÍDICA AVUI DESAPAREGUDA: LA L·LICÈNCIA MARITAL

LICENCIA MARITAL	299
I. INTRODUCCIÓ.....	299
II. ANTECEDENTES HISTÓRICOS	300
A) Derecho romano	300
B) Derecho germánico.....	302
C) Influencia del cristianismo.....	303
D) Derecho francés y Código de Napoleón.....	304
E) El siglo XIX.....	305
III. SITUACIÓN ACTUAL EN EL DERECHO COMPARADO	307
IV. LA LICENCIA MARITAL EN DERECHO ESPAÑOL	309
A) Antecedentes	309
a) Época antigua	309
b) Las Partidas.....	310
c) Las Leyes de Toro.....	311
d) El Proyecto de 1851	312
e) Los textos posteriores	313
B) El Código civil: regulación de la materia	313
C) Fundamento y naturaleza de la licencia.....	315

	Pág.
a) Doctrinas generales.....	315
b) La licencia como secuela o consecuencia del régimen matrimonial de bienes	319
c) Nuestra posición	322
D) Casos en que se precisa y en que no se necesita	328
a) Actos para los cuales necesita autorización la mujer casada	328
b) Actos que puede la mujer realizar sin autorización	329
E) Forma y modalidades de otorgarla.....	331
a) Forma	331
b) Modalidades	333
1. Expresa o tácita.....	333
2. General o especial	334
3. Revocable o irrevocable.....	334
4. Caso en que alguno de los cónyuges sea menor de edad.....	337
F) Efectos.....	337
a) De su concesión	337
b) De la negativa a concederla.....	339
c) De su falta.....	341
G) La licencia y el consentimiento.....	343
V. LA LICENCIA EN DERECHO FORAL.....	347
A) Aragón	347
B) Catalunya	348
C) Baleares	353
VI. LA LICENCIA EN DERECHO MERCANTIL.....	353
VII. BIBLIOGRAFÍA	356
A) Derecho histórico.....	356
B) Tratados.....	356
C) Monografías	357
D) Derecho comparado	357
E) Derecho foral.....	358
F) Derecho mercantil	358

Robert Follia: l'home, el jurista, el notari

Honorable Conseller de Justícia, Excel·lentíssim Degà del Col·legi de Notaris de Catalunya, autoritats, benivolgut Robert, senyores i senyors,

No cal que us digui el gran honor per a mi significa fer la *laudatio* d'en Robert FOLLIA amb motiu de la merescuda concessió del Premi que porta el nom del que ha estat un dels juristes catalans més brillants de la nostra història recent: l'enyorat Josep Maria PUIG SALELLAS, que ens va deixar l'any 2007 i que sempre trobarem a faltar. És coneguda per tothom la cabdal influència que en Josep Maria va tenir en el procés de desenvolupament del nostre dret civil, fins al punt que avui, vist ja amb una certa perspectiva, segurament li podem imputar, al menys en part, l'èxit que suposa que Catalunya disposi d'un Codi civil perfectament homologable, per no dir capdavanter, en els països del nostre entorn cultural.

Però no voldria deixar de fer notar tampoc una circumstància curiosa, fins i tot m'atreveria a qualificar-la de bonica i emotiva, que envolta aquest acte. Em refereixo al que significa —i ara em poso en la pell del Robert— rebre un premi que porta el nom de l'amic de la joventut, de qui, alhora, has estat deixeble, de qui t'ha ajudat a donar les primeres passes en la professió, fent, per exemple, les pràctiques a la seva notaria de Tarragona i amb qui tota la vida has mantingut una relació de gran amistat. Per això, no ens ha d'estranyar que aquesta relació d'amistat i mestratge hagi fet que en Robert, home, com PUIG SALELLAS, forjat a si mateix, comparteixi també molts dels trets d'aquest: llibertat, fermesa, independència de criteri i compromís amb el dret civil del país.

Dit això, i abans de prosseguir amb la meva intervenció, em veig obligat a manifestar públicament el meu agraïment al Col·legi de Notaris de Catalunya, molt en especial al seu degà, Joan Carles OLLÉ, pel fet d'haver-me convidat a pronunciar aquestes paraules glossant la figura del guardonat.

Hom podria pensar que fer una *laudatio* no ha de resultar gaire difícil perquè, per definició, l'elogiat reuneix mèrits superiors als de qui fa elogi, a banda que sempre és també molt més conegut. No cal dir que ambdós pressupòsits es compleixen a bastament en el present cas, ja que, efectivament, són molts els mèrits que ha acumulat en Robert Fo-

LLIA en la seva dilatada i fructífera vida professional i també el renom que ha adquirit en el món del dret, però haig de reconèixer que, atesos els pressupòsits, el compliment de l'encàrrec no ha estat tan fàcil com inicialment podia semblar, a causa, segurament, d'una mena de neguit que s'instal·la en el subconscient, el qual provoca la por de no reeixir en la tasca que hom pretén en aquesta mena d'actes: fer la justícia que el Robert es mereix.

Vull dir que, ateses les seves qualitats, com a jurista i també com a persona, vaig témer no saber trobar el to que fes justícia a la figura del guardonat. Vosaltres direu si ho he aconseguit, per bé que m'adono que aquest perill en realitat és més aviat imaginari perquè, sortosament, els seus mèrits són a bastament coneguts per tothom, digui jo el que digui i ho digui com ho digui.

Precisament per això em limitaré a exposar, de forma més aviat resumida, alguns dels mèrits que atesora Robert FOLLIA, tot advertint, ja des d'ara mateix, que m'he limitat a una selecció completament personal, és a dir, atenent a allò que, al meu modest criteri, millor pot servir per dibuixar, més nítidament, el seu perfil professional i també humà.

Val a dir que els seus mèrits, com tots sabeu, no es limiten tan sols a haver excel·lit com a jurista, sigui en l'exercici de la seva professió de notari durant quaranta anys o com a estudiós del dret, en especial del dret civil de Catalunya, sinó que tot l'anterior es complementa harmònicament amb el fet que en ell concorre també, de forma molt destacada, una enorme qualitat humana.

Robert Follia cursà, en tan sols tres anys, la carrera de Dret a la Universitat de Barcelona, on es llicencià l'any 1957 amb premi extraordinari. Decidí preparar, sota la tutoria de Jerónimo DEL PRADO, les oposicions a notaria i, quatre anys després, el 1961, les superà amb el número u de la seva promoció. La seva primera destinació va ser Chantada, una localitat de la província de Lugo, situada al bell mig de Galícia, on s'integrà completament en la vida social del poble, però on, pel que ell mateix ha reconegut en alguna ocasió, no sembla que l'activitat notarial fos gaire intensa. L'any 1965, havent superat la corresponent oposició entre notaris, passa a ocupar la notaria de Castelló de la Plana, on —també amb paraules seves— va començar a actuar veritablement de notari. Finalment, al cap de cinc anys, el 1970, obtingué, mitjançant concurs, la plaça de Barcelona, que havia deixat vacant per trasllat l'Albert GRANÉ I LASTRADA, i que ja no deixaria fins a la seva jubilació, l'any 2000.

No deixa de ser tampoc una coincidència destacable que en aquell mateix any, em refereixo al 1970, s'incorporés també com a notari a Barcelona en Josep Maria PUIG SALELLAS i que en aquesta època —i això penso que no és casual— s'iniciï la gran embranzida que es donà a l'estudi del dret civil de Catalunya des del notariat, seguint la flama que havia deixat encesa l'irrepetible Ramón Maria ROCA SASTRE, sense oblidar Ramón FAUS, Raimon NOGUERA i Lluís FIGA, entre molts d'altres.

Aquest és just el moment en què es pot dir que es produeix el relleu generacional dels juristes que van dur a terme la tasca de compilació i sistematització del dret civil de Catalunya, liderada, una vegada més, pel notariat català encapçalat pels il·lustres notaris que acabo d'esmentar, donant pas a una nova generació, la que ja aplica, fa balanç i estudia amb rigor el dret compilat, que ara capitanejarien, també des del notariat, en Josep Maria PUIG SALELLES i en Robert FOLLIA, per assenyalar només els protagonistes d'aquest acte.

De fet, aquesta flama ja no s'apagaria, sinó que és la que, més endavant, serviria per establir les bases perquè, un cop recuperada la competència legislativa en matèria civil per l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979, es produís el relleu legislatiu del nostre dret, el qual, quant a les fonts de producció pròpies, havia quedat fossilitzat des del Decret de Nova Planta i només parcialment modernitzat —en allò que va permetre el règim franquista— amb la Compilació de 1960. En tot aquell procés, insisteixo, el notariat català va tenir, una vegada més, un paper cabdal, en assumir, a la pràctica, la funció que la Universitat havia deixat de banda o desenvolupava només marginalment pel que fa als estudis i la recerca del dret propi. De fet, els notaris eren els més ben posicionats per assumir aquesta tasca, ja que en el dret català, més que en qualsevol altre, és veritat la dita que les formulacions notariales són sovint la font d'on sorgeixen després les institucions jurídiques regulades legalment.

Llevat de comptades, però molt valuoses, excepcions, la universitat, fins aleshores, havia deixat de banda, com he dit, l'estudi del dret civil de Catalunya i no començaria a despertar fins ben entrats els anys setanta del segle passat amb l'embranchida que li donà la *Càtedra Duran i Bas* a través dels seus seminaris i publicacions. La càtedra, aleshores, estava dirigida pel prof. FERNÁNDEZ DE VILLAVICENCIO i s'hi va integrar una destacada representació del notariat català, entre els quals en Robert FOLLIA. Sortosament, va ser en el si d'aquest mateix seminari que es produiria també un renaixement de la recerca en matèria del dret civil de Catalunya, de manera que la universitat començava a assumir la funció que li era pròpia com a centre d'ensenyament i de recerca científica, que mai havia d'haver abandonat.

No descobreixo res si dic que en Robert FOLLIA s'ha distingit, sobretot, per ser un notari insigne, un qualificatiu —vull remarcar-ho— que és molt apropiat per aplicar-lo a la seva persona, sobretot si l'entenem, com ha de ser, en la seva significació autèntica, és a dir, la que designa una persona remarcable entre totes les altres, que hom pot considerar com a distintiu i a qui es pot seguir per la seva noblesa, el seu mèrit o la seva preeminència.

En la seva faceta notarial, si és que es pot desvincular de les altres a què després al·ludiré, va dedicar bona part del seu temps i esforços a la preparació de noves promocions de notaris, com ell mateix amb orgull sempre que pot hi al·ludeix. Sobre això vull remarcar el gran nivell, èxit i brillantor que tots ells van evidenciar en les oposicions respectives. L'èxit va ser de tal envergadura que, pel que m'ha arribat, es feia córrer, proba-

blement amb certa enveja, que només preparava opositors amb garantia d'èxit.

L'escrupolositat amb què ha exercit la funció notarial i el desig de contagiar a la resta de companys aquesta manera de veure i d'exercir la professió es posa de manifest amb tota la seva esplendor i alhora amb gran pragmatisme en la *Salutació* que, en el seu primer any com a degà, el 1990, va adreçar als nous notaris en l'acte de presa de possessió (publicada a *La Notaria* aquell mateix any). Més enllà de les protocol·làries paraules de felicitació i benvinguda als nous notaris, introdueix, com qui no vol la cosa, un estudi minuciós del document notarial, que, en una esplèndida lliçó pràctica, a l'estil d'en Fontanella en el *De pactis...*, va desgranant en totes les seves parts, remarcant allò que en cada punt és més important, tot aconsellant la millor manera de procedir davant dels dubtes que es poden plantejar.

D'altra banda, la preocupació perquè el notariat català s'integrés plenament en la societat civil ha estat una altra de les seves constants, perquè sempre ha entès que aquesta era la manera més adequada de contribuir a un millor desenvolupament de la cultura jurídica catalana. Per assolir aquesta fita, en Robert ha abocat sempre tots els seus esforços, ja fos des del Deganat del Col·legi de Notaris o, simplement, en el dia a dia des de la notaria del Passeig de Gràcia.

Aquest ideari, per dir-ho així, es pot resumir dient que el notariat català, a més de desenvolupar amb rigor l'alta funció que li correspon com a fedatari públic, s'havia d'incardinar plenament en els engranatges de les institucions jurídiques del país. Això és el que evidencia una col·laboració que va publicar, l'abril de 1994, a la *Gaceta de los Notarios*, intitolada «Investigación y estudio en el Colegio Notarial de Barcelona», en què, després de destacar amb orgull el valor de l'Arxiu de Protocols de Barcelona i la recerca que es du a terme en el seu si, especialment en matèria de crítica de textos, paleografia i història social, es refereix, precisament, a la col·laboració modèlica que, tant el Col·legi com a institució com també una part significativa dels seus col·legiats, mantenen amb la universitat.

Això ho vaig poder comprovar personalment, l'any 1994, quan sent ell degà del Col·legi i jo vicedegà de la Facultat de Dret de la Universitat Pompeu Fabra, ens va posar totes les facilitats en la signatura d'un conveni de col·laboració per a la impartició de l'assignatura obligatòria del Pràcticum; assignatura que va poder cursar un notable nombre d'estudiants en destacades notaries de la ciutat i amb un altíssim grau de satisfacció. Aquesta interrelació amb la universitat sempre ha estat vista amb bons ulls pel notariat català i en especial pel Robert FOLLIA, que en el mateix any que inicià el seu mandat havia signat, també, amb la Universitat Pompeu Fabra —m'excusareu que parli només d'aquesta universitat, perquè és la que més conec—, un conveni per a la impartició del Diploma de Postgrau sobre «Dret immobiliari i urbanístic», aleshores el de més èxit de l'àmbit de les ciències jurídiques, impartit majoritàriament per notaris i registradors de la propietat.

Passo de llarg la seva faceta de gestor, no perquè no sigui meritosa, que ho és molt, sinó perquè no es pot incardinar —almenys directament— en allò que es valora en un currículum professional i menys encara en l'atorgament d'un premi jurídic. Però no em puc estar de fer referència al fet que, durant el seu mandat com a degà d'aquest Col·legi, va culminar la refacció d'aquesta magnífica seu col·legial.

Com en la resta de projectes que en Robert ha emprès en totes les responsabilitats institucionals que li ha correspost exercir, en aquest s'hi va implicar moltíssim: estava a sobre de tots els detalls, fins i tot dels més mínims, com ho demostra el fet que fos ell qui s'encarregués personalment de la compra dels mobles. Parlant de la seu col·legial, no puc deixar d'esmentar els quatre soterranis de prestatgeries que guarden els protocols històrics, del tot el qual, ell, i també, és clar, la resta de membres de la Junta que hi van intervenir, se senten, amb raó, especialment orgullosos.

El fet que l'activitat notarial hagi constituït, òbviament, l'eix central sobre el qual se sustenta l'enorme reconeixement que en Robert FOLLIA té entre la classe jurídica catalana, és a dir, la faceta que l'ha portat a ser reconegut per tothom com un notari insigne, no ens ha de fer oblidar que sempre ha estat un home que s'ha caracteritzat per un immens afany per seguir millorant en la seva formació i, alhora, per voler fer partícips als altres dels seus coneixements, que són molts; i això ja fos com a professor, ponent, conferenciant o bé com autor de destacats treballs sobre diverses institucions jurídiques del nostre dret.

Així, des que va acabar la carrera i fins que va prendre possessió de la seva primera destinació com a notari, s'incorporà a la càtedra de dret civil del professor FERNÁNDEZ DE VILLAVICENCIO, com a ajudant de classes pràctiques, simultaniejant aquesta activitat amb la preparació de les oposicions.

També, en la seva etapa de notari a Castelló, participà en els seminaris que dirigien els professors DIEZ PICAZO i BROSETA PONT, que se celebraven cada dimecres a la Facultat de Dret de la Universitat de València. Tornat a Barcelona —recordem que això era l'any 1970—, mantingué viva aquesta inquietud formativa i s'incorporà activament també als seminaris de la *Càtedra de dret civil català Duran i Bas*, als quals ja he fet referència, on professors, advocats i notaris maldaven, amb tot el seu saber, per aconseguir que el nivell científic del dret català assolís simplement al rang de normalitat.

Una altra faceta a la qual també em volia referir és la relativa a la seva condició d'acadèmic de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya.

Va ser elegit per a aquesta institució l'any 1985 i llegí formalment el seu discurs d'ingrés el 27 de març de 1990, titulat «El Gran Teatre del Liceu. Estudi jurídic d'una Institució genuïnament barcelonina». En les seves quaranta-dues esplèndides pàgines hi trobem la reconstrucció fidel de 153 anys de la història jurídica del Liceu, els que van des del seu naixement,

que situa l'any 1837, en les activitats teatrals del «14 Batallón de línea de la Milicia Nacional», que aleshores tenien lloc en un convent situat a l'avinguda del Portal de l'Àngel, fins al 1990, just quatre anys abans del devastador incendi que destruï el teatre. Aquest treball conté una fina dissecció, pròpia d'un gran jurista, de la complexa arquitectura legal —permeteu-me l'expressió— que al llarg de la història ha anat conformant el Liceu (on passa revista, per exemple, a una riquíssima gamma de servituds: incloent-hi —recordo que em va cridar l'atenció— la de cafè sobre la casa de Manel GIBERT), fins arribar a dibuixar, amb tota precisió, la posició jurídica que, en la institució considerada com un tot, corresponia al Conservatori, al Liceu pròpiament dit i al Cercle del Liceu. A banda de la seva qualitat jurídica, l'autor va saber fer present, en tot el treball, una societat civil catalana vitalista i emprenedora, és a dir, la que va ser capaç de tirar endavant, amb els seus propis mitjans, gairebé com sempre, un projecte que avui, amb els lògics canvis estructurals, encara perdura.

Per acabar aquest punt i per tal d'assenyalar l'impacte pràctic que aquest discurs va tenir, només vull recordar que va ser la base a partir de la qual, després de l'incendi del 31 de gener de 1994, es va estructurar jurídicament el nou Liceu, en el seu pas a titularitat pública.

L'any 2000 va ser elegit president de l'Acadèmia, càrrec que va exercir durant vuit anys i en el qual ha deixat també una empremta rellevant, sobretot —no vull passar-ho per alt— pels fructífers esforços per aconseguir que la societat catalana conegués la tasca que du a terme l'Acadèmia com a institució dedicada a l'estudi del dret i al foment de la cultura jurídica. Em refereixo a la publicació dels dos primers volums dels *Annals* de l'Acadèmia i a la posada en marxa del seu web corporatiu. Deixo de banda la intensa labor de *pressing*, que jo mateix vaig patir també, per aconseguir, amb resultat prou destacable, que els membres electes no incorreguessin en una mora excessiva i llegissin, tan aviat com fos possible, el discurs amb què reglamentàriament es passa a tenir la condició de membre de número.

Em centraré, tot seguit, en un altre aspecte que mereix ser destacat en la llarga trajectòria professional de Robert FOLLIA: la seva faceta d'estudiós del dret català, on incloc també la rellevant intervenció que va tenir en bona part dels treballs prelegislatius de reforma o desenvolupament del nostre dret.

Òbviament, no és aquest el moment de glossar, una per una, les contribucions doctrinals d'en Robert FOLLIA; per tant, n'hi haurà prou amb esmentar-ne una petita mostra.

En l'àmbit del dret de successions, començo per destacar un dels seus primers treballs: «Quan és universal el marmessor. Revocació del testament a la Compilació. La clàusula codicil·lar i el dret transitori», publicat en la secció COL-LABORACIONS DEL SEMINARI DE LA CÀTEDRA DURAN I BAS, a la *Revista Jurídica de Catalunya*, l'any 1972, i que encara avui —quaranta anys després— constitueix un article de referència obligada en tots els estudis que tracten de la marmessoria. Així mateix, em vull referir també als *Comentaris al Codi de successions*, publicats per aquest Col·legi de

Notaris l'any 1994 (amb l'Editorial Bosch), en què analitza, amb summa precisió, el fideicomís de residu i la substitució preventiva de residu. I també, al treball relatiu als «Trets fonamentals del dret successori català actual», publicat l'any 2009 a la *Revista Jurídica de Catalunya*, i a l'estudi completíssim de les línies que defineixen el nostre dret de successions actual, que elabora amb el pretext del discurs d'obertura del curs de l'Acadèmia 2008-2009.

En aquest treball, com deia, analitza, un per un, els principis del dret successori que va formular en Joan Martí MIRALLES presentant-los com a principis contingents, tot remarcant l'atenuació que han patit en el llibre IV del Codi civil de Catalunya. Posa en relleu també la importància que avui necessàriament han de tenir els principis constitucionals, específicament el d'igualtat de tots els fills, la igualtat de sexes i l'admissió d'altres formes de família diferents de la matrimonial. Finalment, s'endinsa en la llibertat de testar i en l'afebliment que, al mateix temps i de forma progressiva, el legislador ha dut a terme sobre la llegítima (matèria sobre la qual tornaré més endavant), per acabar destacant un altre tret fonamental del llibre IV, que, tot i que no s'atreveix a qualificar-lo de principi, li atorga una rellevància fonamental: el respecte a la institució notarial. Així emfasitza com el Codi «mostra un gran respecte per aquesta institució, que no trobem en els altres codis o lleis, i que podem dir que no fa més que recollir el sentit del poble català, que sempre, almenys fins ara, li ha tingut un gran respecte i ha fet notable ús d'aquesta institució».

Més recentment ha col·laborat en els *Comentaris al Llibre IV del Codi civil de Catalunya*, publicat el 2012 per l'editorial SEPIN, en què amb gran rigor i detall comenta, ni més ni menys, cinquanta-cinc articles, els referits a la *successió testada*, la *nul·litat i ineficàcia del testament* i la *institució d'hereu*.

Passant al dret de família, em centraré en dues institucions per les quals en Robert Follia sempre ha manifestat una gran predilecció: d'una banda, els règims econòmics matrimonials, on tan sols destacaré el seu treball sobre «Els règims econòmics matrimonials en el Codi de Família», publicat en el número extraordinari de *La Notaria* de 1998 i, d'una altra, el dret de la persona, on em limitaré a esmentar un altre treball, força recent, publicat l'any 2012 amb el títol «La defensa de la dignitat de la persona en el llibre II del Codi civil de Catalunya. Mitjans per a la seva protecció».

L'estudi de la problemàtica que presenta el règim jurídic de les persones jurídiques també ha estat objecte d'atenció des de les seves primeres publicacions. Així, l'any 1974, amb motiu de l'aprovació del Reglament de fundacions culturals privades de 1973, que n'unificava la regulació, aleshores dispersa en un gran nombre de disposicions, va publicar unes «Notes a la nova Reglamentació de les Fundacions Privades»; i, força anys després, arran de l'aprovació pel Parlament de la Llei 4/2008, amb la qual veia la llum el llibre tercer del nostre Codi civil, el dedicat a la persona jurídica, va publicar també un article doctrinal a la *Revista Jurídica de*

Catalunya, l'any 2009, amb el títol «Aspectes principals de les Fundacions en el Llibre III del Codi Civil de Catalunya», que constitueix un dels primers estudis, per no dir el primer estudi complet, del règim jurídic de les fundacions en l'esmentat Codi.

Des de la recuperació pel Parlament de Catalunya de la capacitat legislativa en matèria civil, en Robert FOLLIA va participar, de forma molt intensa, en la preparació de bona part dels esborranys que el Govern de la Generalitat presentà com a projectes de llei al Parlament. Primer, en l'esborrany relatiu al Projecte de modificació de la regulació de la llegítima, que va elaborar l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya per encàrrec del Departament de Justícia i que acabaria sent la Llei 8/1990, de 9 d'abril. En l'elaboració de l'esborrany es marcaren dues posicions contraposades respecte de l'oportunitat de mantenir la llegítima, que van tenir com a protagonistes, una vegada més, en Robert FOLLIA i en Josep Maria PUIG SALELLAS; en Robert defensava el seu manteniment, mentre que en Josep Maria en proposava l'eliminació quan qui heretava era el cònjuge. La Llei finalment aprovada optà pel seu manteniment, però reconeixent que la llegítima quedava en certa manera afeblida, i és això el que explica, precisament, que el preàmbul comenci afirmant que: «Aquesta Llei manté l'amplíssima tradició de la llegítima curta com a correctiu mínim a la llibertat de testar, tret fonamental en l'estructura del dret civil de Catalunya. De les diferents opcions possibles, s'ha elegit la que conserva la institució de la llegítima, si bé s'estableixen algunes modificacions en la regulació».

Després, des de la sala de màquines del Departament de Justícia, on es preparaven o s'encarregaven els esborranys dels primers projectes de llei de reforma i actualització del dret civil català, va intervenir també en el projecte que donaria lloc a la Llei 13/2000, de l'usdefruit, ús i habitació. D'entre totes, m'atreviria a dir que ha estat la que més es pot identificar amb el segell del Robert Follia.

Val a dir que no es conformà amb intervenir només des de la posició institucional com a membre d'una concreta comissió, sinó que maldà també per influir en altres projectes. En aquest sentit, per exemple, en el tràmit de presentació pública als operadors jurídics catalans del Projecte de llei de censos, tracta d'influir, amb èxit, en el règim transitori relatiu a la seva cancel·lació, facilitant-la, per bé que ell sempre es queixà que, finalment, se li va acabar donant una interpretació que feu la norma gairebé inservible.

Posteriorment, un cop es va crear l'Observatori de Dret Privat de Catalunya, es va incorporar a la Secció de Dret de Família, que quedà formalment constituïda l'any 2000. Allà va ser on, per primera vegada, vaig conèixer en Robert en acció, és a dir, més enllà de la relació institucional, que fins aleshores era l'única que havíem pogut tenir tots dos. Allà vaig poder tractar-lo de tu a tu, i vaig tenir ocasió de comprovar la gran fermesa i la seguretat amb què plantejava totes les seves argumentacions, que sempre traspuaven una visió molt pragmàtica del dret com a instrument

per a la resolució i evitació de conflictes. M'atreviria a dir que el pragmatisme és el tret que millor el defineix.

La Secció, inicialment, era presidida per Josep D. GUÀRDIA i integrada per Francesc VEGA SALA, Carles MALUQUER, Robert FOLLIA i jo mateix. Quan en Josep GUÀRDIA fou nomenat conseller de Justícia, en Robert ocupà la presidència.

D'aquelles sessions i de les posteriors en la Secció d'Harmonització (on també vam coincidir), recordo que, a part d'una gran devoció per la «causa» en els negocis jurídics a la qual més endavant al·ludirem, sovint, quan ja teníem l'esborrany del precepte força perfilat, després de llargues i fructíferes discussions, arribat aquell moment en què qualsevol intent ja no només no millorava el text sinó que hi havia el risc d'empitjorar-lo, s'alçava la veu pausada i educada d'en Robert dient: «Si està a prop de bé, deixem-ho». Tenia raó, en el món de l'elaboració de les normes jurídiques, quan hom tracta de lligar-ho tot, el més probable és que no tan sols no s'aconsegueixi, sinó que la redacció final acabi empitjorant.

Regirant entre els documents que són testimonis vius d'aquelles sessions de la Secció de Dret de Família de l'Observatori, n'he trobat un parell d'elaborats pel mateix Robert i que constitueixen la prova indubtable del que acabo de dir sobre la seva visió aprofundida de les institucions del dret català de família i impregnada d'un fort pragmatisme.

El primer d'aquests documents mostra amb tota claredat el que vull dir sobre el seu tarannà i el valor que afegia a les sessions de treball. Es tracta d'una nota del 24 d'agost del 2000 en què en Robert FOLLIA feia un darrer intent per introduir unes modificacions d'urgència en el Projecte de llei d'acolliment de persones grans. Deia el següent:

«Perdoneu que insisteixi. Ja em vaig adonar que donat l'estat de la llei, poca cosa es podia fer i menys canviar el seu sentit, com era el meu criteri.

Però crec oportú fer un suggeriment respecte a la possibilitat d'atorgar a les aportacions i adquisicions derivades de l'acolliment uns beneficis fiscals en termes semblants als que figuren en la llei sobre situacions convivencials d'ajuda mútua. De ser així, crec que seria molt convenient afegir un segon paràgraf declarant que els mateixos beneficis serien aplicables en el cas d'adquisicions *mortis causa* atorgades per una persona que hagués estat acollida pel beneficiari, sempre que per acta de notorietat s'acredités que l'acolliment era real i en circumstàncies semblants a les que assenyalava la llei.

La justificació d'aquest segon paràgraf és la d'afavorir les situacions d'acolliment sense documentació, donat que la gent és molt poc partidària de fer massa papers. Per altra part recordem que els beneficis a les parelles de fet s'atorguen tant a les que consten documentalment, com a les que s'acrediten per acta de notorietat. Voldria recordar, finalment, que la legislació francesa que regula aquests tipus d'acolliments està pensada com una regulació o vigilància de bon fi respecte les subvencions i beneficis que atorga l'Estat. I que poca cosa es podrà aconseguir amb la llei catalana si a més de no atorgar cap subvenció, no concedeix tampoc beneficis fiscals».

Lamentablement, en aquest cas, la proposta no va fructificar i el text es va aprovar com a Llei 22/2000, de 29 de desembre, mantenint la ver-

sió inicial. Estic segur que no va ser un encert i que la seva incorporació hagués ajudat a donar l'impuls i l'arrelament dels quals, encara avui, està mancada aquesta figura en la vida quotidiana.

Una altra de les constants d'en Robert FOLLIA, que apareixien també en moltes de les discussions de l'Observatori era, com us he avançat, la seva obsessió perquè quedés clar que, en l'àmbit negocial, sempre és imprescindible la causa. Així, sense moure'ns del dret de família, llegiré un fragment del l'altre document, en aquest cas referit a la renúncia prèvia a la compensació econòmica per raó del treball, recollida, aleshores, a l'article 41 CF, en què escriu el següent:

«Crec que seria convenient preveure la possibilitat de renunciar en capítols a aquesta possible futura compensació, sempre que es justifiqués d'alguna manera, o sigui s'expressés alguna causa, deixant clar que judicialment es podria demostrar la inexistència de la mateixa. En la vida professional, en casos de matrimonis de certa edat, se m'ha demanat, més d'una vegada, aquesta possibilitat, i crec que seria convenient atendre-la, ja que la situació no és igual que en el cas de parelles de fet en que està expressament prohibit, ja que aquestes no poden tenir un estatut regulador tipus capítols.

Potser si s'atén al suggeriment de modificar l'article 15 en el sentit de preveure indemnitzacions en cas de ruptura segons els anys de convivència es podria tractar juntament aquesta exclusió».

L'esborrany que va redactar la comissió no se'n va fer ressò, però el temps li acabaria donant la raó, ja que finalment la renúncia s'incorporaria a l'article 232-7 CCCat.

Bé, no m'allargo més. Em sembla que una bona manera d'acabar és haver-ho fet llegint dos escrits del Robert, que al meu parer defineixen la seva manera pragmàtica de veure el dret i de legislar (prelegislar, per ser més precisos).

Permeteu-me, però, que afegeixi, a mode de síntesi, que el «Premi Puig Salellas», amb el qual ha estat guardonat en Robert FOLLIA, dona fe de la dedicació compromesa que ha tingut vers el dret civil de Catalunya i, paral·lelament —jo diria que fins i tot de forma indestruïble—, de la dedicació de tota una vida al notariat català. En Robert representa l'essència del notariat català i del seu compromís pel nostre dret.

Però estic segur que aquests mèrits jurídics són inseparables de l'aspecte humà al qual he al·ludit al començament de la intervenció: la bonhomia en el seu sentit més ampli, l'amabilitat, el bon tracte amb els companys i amb tothom és el que ha caracteritzat el seu comportament vital i professional. És tot això, com a unitat indissociable, el que el premi reconeix.

Moltes gràcies.

Barcelona, 3 de desembre de 2013

Joan EGEA
President del Consell de Garanties Estatutàries

El gran Teatre del Liceu *

Estudi jurídic d'una institució genuïnament barcelonina

I. PRESENTACIÓ DEL TEMA

Arran d'unes consultes que em feren, vaig haver de recercar una mica entre els papers del Teatre del Liceu. A poc a poc, vaig anar descobrint una gran quantitat de detalls molt curiosos i algunes filigranes jurídiques, que mai no hauria somiat. I tot això em despertà les ganes d'anar aprofundint en el tema per tal de treure'n una mica l'entrellat.

I he volgut que el present treball servís com a discurs d'entrada en aquesta Acadèmia, per una part perquè el Liceu és una Institució típica barcelonina i catalana, que ultrapassa amplement l'àmbit privat; i per l'altra perquè, com acabo de dir, hi ha en el seu desenvolupament històric una gran quantitat de detalls i filigranes jurídiques que, a més d'ésser molt interessants, reflecteixen molt bé la manera d'actuar d'allò que en diem ara la societat civil catalana i, en general, el tarannà català.

D'altra banda, la bibliografia jurídica sobre el Liceu és molt minsa. A part d'un parell d'opuscles, no hi ha més que un llibre sobre el Liceu pròpiament dit i un altre sobre el Cercle del Liceu. Tots dos interessantíssims des del punt de vista tant històric com arquitectònic i musical, no tenen pas gaire profunditat jurídica. Fins i tot, s'hi troben veritables errors d'aquest últim vessant.

També hi ha diversos dictàmens molt valuosos, però tots ells de caire parcial, no en el sentit de partidistes, sinó que foren sol·licitats amb finalitats determinades i contempen, com és lògic, aquestes finalitats. Tota la bibliografia que es detalla al final ha estat consultada, però les fonts

---

* Discurs d'ingrés de l'autor a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya el 27 de març de 1990. Publicat a la *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 3 (1990), pp. 637-685. També en l'edició de l'Acadèmia, que es distribuï als assistents a la sessió d'ingrés i a tots els socis de la Sociedad del Gran Teatro del Liceo.

fonamentals, sobretot en el que pertoca al desenvolupament històric-jurídic, han estat les escriptures públiques de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, ja que pràcticament tota la història d'aquesta institució està recollida abans o després en escriptures públiques. Perquè, si alguns documents d'excepcional importància com el primitiu conveni de 29 de juliol de 1844, o les constitucions de la Societat de Construcció, varen ésser fetes només en document privat, més tard foren totalment recollides en escriptures públiques¹.

Pretenem que aquest treball sigui complet, en el sentit que reculli la naixença i el desenvolupament del Liceu, amb els seus trets jurídics fonamentals, fins arribar a la titularitat de l'edifici per acabar amb una aproximació a la naturalesa jurídica de la societat de l'esmentat Teatre i de la que representa la propietat separada de llotges i butaques.

De tota manera, la seva pretensió d'ésser complet no es pas total. Restarà complet si jo mateix o altres persones continuem desenvolupant els diversos aspectes d'aquesta rica història del Gran Teatre, del qual aquest discurs vol ésser, si més no, un punt de partença. I, per a facilitar la seva intel·lecció, procuraré, sempre que sigui possible, fugir de dades i de transcripcions literals, que passaré a les corresponents notes.

II. LA HISTÒRIA DE LA FORMACIÓ DEL LICEU

A) Les primeres passes

El començament del que hauria de ser el Gran Teatre del Liceu, té unes arrels no solament musicals sinó també militars.

Sembla que l'any 1837 entre els mesos de febrer i març, el «14 Batallón de línea de la Milicia Nacional», que estava aposentat en l'antic Convent de Montsió, on avui es troben les oficines o edificis de la Catalana de Gas i Electricitat, S. A., freturava de recursos o capitals per als uniformes i altres coses. I, entre les diverses propostes per recollir diners, s'acceptà la del caporal Pere Vives, el qual va proposar de fer funcions en un petit teatre en el mateix lloc.

De tota manera, ja el mateix any es formà una mena de societat amb cinquanta accions de vint-i-cinc duros cada una, es proposà fer un teatre més gran amb cessió de les seves llotges, i, el 10 de novembre de l'esmen-

---

¹ El conveni de 29 de juliol de 1844 i els seus Reglaments annexos es troben íntegrament transcrits en la segona escriptura de distribució de localitats atorgada davant el notari Francesc-Xavier Moreu el 31 de maig de 1851. La constitució de la Societat de Construcció, l'any 1844, fou recollida en la primera de distribució de localitats davant el mateix notari, el 18 de juny de 1847. I la constitució de la Societat Auxiliària, que és un dels documents més interessants per les seves explicacions de la història del Liceu, es troba recollida precisament en la seva escriptura de dissolució, davant també del notari Moreu, el 12 d'octubre de 1847. Totes aquestes escriptures, que com és dit es poden trobar a l'Arxiu Històric de Protocols, es poden consultar també en còpies de què disposa tant la Societat del Liceu com el Cercle del Liceu.

tat 1837, ja es redactava el reglament, aprovat quatre dies després, del «Liceo Filarmónico Montesión», «*como Sociedad de amigos reunidos para contribuir con sus bienes o caudales al desarrollo progresivo en esta ciudad del arte escénico en todas sus partes*».

Cal tenir en compte que formaven aquesta societat, no sols els militars que parcialment s'havien dissolt el 10 d'octubre, sinó també gran nombre de ciutadans. Més tard, canvià el nom de «Montesión» es digué «Liceo Filo-Dramático Barcelonés».

Molt aviat es dedicaren, més que al Teatre, a l'ensenyament, i així consta documentat que el 27 d'abril de 1838, s'inauguraren solemnement les primeres càtedres en el Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona.

També el mateix any s'obtingué el patrocini de la reina Isabel II, i es va denominar aquesta creixent societat «Liceo Filarmónico-Dramático de su Majestad la Reina Doña Isabel II», nom que continuà tenint fins a l'any 1931, en el qual passà a dir-se Conservatori del Liceu, si bé ja abans trobem documents que li donen aquest nom².

I també el 24 de juliol del mateix any, la mateixa reina Isabel II cedí l'ús i gaudiment del Convent al Liceu Filharmònic, emperò només mentre durés la seva finalitat d'ensenyança.

Tanmateix, ben aviat es trobà aquest primitiu Liceu amb un doble obstacle: d'una part, el local quedava petit pel seu constant desenvolupament, i, d'altra banda, hom pretenia que fos ocupat de bell nou per les Forces Armades. Tot això ens porta a l'any 1844, en què comença la veritable història del Liceu³.

B) Les Ordres de 6 de març i de 22 de maig de 1844

Com acabem de dir, l'edifici de Montsió quedava petit i, alhora, hi havia el perill que fos ocupat novament per les Forces Armades, l'any 1844⁴. Així, ja l'any 1842 es decidí de sol·licitar del Govern de l'Estat la cessió del solar i edifici en runes del convent de Trinitaris situat a les Rambles, cantonada Sant Pau, a canvi de l'antic de Montsió, que s'estava ocupant. I la gestió, després de diverses peripècies, tingué èxit, ja que el 6 de març de 1844 es dictava una Reial Ordre, en la qual «*se cedía dicho Convento en cambio del de Montesión, a censo, con el canon anual del tres por ciento del*

² Així, en l'escriptura de 24 d'agost de l'any 1918, que després veurem, en la qual es descriu el Cercle del Liceu, ja es diu que llanda amb el Conservatori del Liceu.

³ Per aquestes dades primitives es considera com a clàssic el fullet *Liceo Barcelonés de S. M. la Reina D.ª Isabel II. Historia de la Fundación de esta Institución y su desarrollo hasta el año 1896*, Barcelona, Antonio López, editor, Librería Española, 1897, 28 pp. amb 8 il·lustracions. El seu autor fou el fill del Sr. Joaquim de Gispert, que tant veurem al llarg de l'estudi, Enric de Gispert, el qual el signà amb el pseudònim de Genaro García.

⁴ Així el Regent del Reialme disposà e 3 de març de 1843 que el local del Convent de Montsió fos utilitzat com a Caserna General, a la qual cosa s'oposà la Junta del Liceu, perquè encara no tenien el Convent dels Trinitaris (*vid. M.-J. BERTRAND, El Gran Teatre, op. cit., p. 59.*

valor del capital en que se estime el citado edificio, entendiéndose temporal esta gracia y no en absoluto dominio, y duradera sólo mientras duren los objetos de utilidad pública que en la primitiva concesión al referido Liceo se tuvieron presentes»⁵.

Aquesta concessió representà un notable avenç, ja que l'Ajuntament també volia aquest solar, però la concessió era minsa quant a temporal i condicionada al fet que es conservessin els ensenyaments. I, és clar, no servia per obtenir capitals amb certa garantia, la qual cosa era del tot necessari, atesa l'empenta que des d'un principi es volia donar a l'obra⁶. Per això, es tornà a sol·licitar a S. M. la cessió amb caràcter definitiu, bé a cens reservatiu bé emfiteutic, però sense cap possible reversió a l'Estat, i s'aconseguí per la Reial Ordre de 2 de maig de 1844.

És en aquesta Reial Ordre on comencen les veritables arrels del Gran Teatre del Liceu. Però abans d'estudiar-les hem de fer unes passes endarrere i fixar-nos en la figura d'un personatge, en Joaquim de Gispert, el qual és el veritable fundador i autor del Teatre. En efecte, ja intervingué en la primera petició i també en el canvi, és a dir, en la cessió a títol definitiu. I fou, com anirem veient, qui portà totalment la construcció al seu càrrec. Sembla que l'encàrrec definitiu se li donà el 12 d'abril de 1844⁷. El cert és que el 14 de maig següent i davant el notari Francesc Xavier Moreu, se li atorgaren uns poders amplíssims amb facultat de comprar nous solars, vendre els sobrers, permutar, establir, transigir, etc.

Però el més notable d'aquest poder no són les facultats donades, sinó que s'hi endivina ja el canvi que s'havia operat de fer no sols unes càtedres d'ensenyament, sinó de bastir un autèntic Teatre per donar funcions continuades d'òpera i música. I es preveu ja el que passaria més tard, és a dir, que s'hauria d'acudir a la recerca de capitals de diverses maneres, preveient-se la venda futura de llotges i butaques, i que els propietaris d'aquestes farien una massa o societat separada, ja que en l'esmentat poder se li atorga la representació en la futura Comissió Mixta, del primitiu Liceu i dels futurs propietaris de llotges i butaques⁸.

⁵ Tant el text d'aquesta RO com el de la de 22 de maig, es troben íntegrament transcrits en la part expositiva de l'escriptura d'establiment autoritzada pel notari Manuel Clavillart, el 19 de juny de 1844, a la qual després referirem.

⁶ En la mateixa escriptura del notari Clavillart consta aquest raonament. Textualment, diu: «Mas como lo limitado de la transcrita concesión no satisfacía los deseos de la Sociedad, se vio la misma precisada a recurrir nuevamente al patrocinio de S. M., haciéndole presente que el mencionado ex Convento de Trinitarios, de resultas del incendio y devastaciones que sufrió al igual que otros de esta ciudad en 1835 se hallaba en un estado ruinoso que, para que pudiera servir a los filantrópicos objetos del Instituto, era indispensable su demolición y reedificación y expender en ello capitales considerables que el Liceo debería procurarse, siéndole imposible encontrarlos, no pudiendo ofrecer una garantía de seguridad...».

⁷ Així ho diu ells mateix en un ofici dirigit, al Liceu l'11 de febrer de 1861, a requeriment judicial, sobre rendició de comptes, el qual es troba transcrit en una certificació del secretari segon del Liceu de S. M. Isabel II, Bru Obiols, a l'Arxiu del Conservatori. En el text d'aquest ofici que després haurem de tornar a analitzar, es veu clarament l'autoria total del Sr. Gispert en la construcció del Liceu.

⁸ Així consten com a facultats en aquest poder les de «...practicar cuantas diligencias para la adquisición al censo que resulte de valoración del ex Convento de Trinitarios de esta ciudad [...]».